

Michael Jan de Goeje, keldergraf 198, vak B

Oriëntalist en arabist - Excellent kenner van de Arabische geschiedenis en aardrijkskunde

Personalia

Geboren: 13 augustus 1836 in Dronrijp (Friesland)

Zoon van Pieter de Goeje en Wilhelmina Bernardina Schilling

Gehuwd met: Wilhelmina Henriëtte Leembruggen op 27 juni 1867 te Leiden

Overleden: 17 mei 1909 te Leiden

Begraven: 22 maart 1909

Samenvatting

De Goeje groeit op in Friesland, waar zijn vader predikant is. Na diens overlijden in 1854 wordt er naar Leiden verhuisd, waar Michael Jan eerst theologie en vervolgens Semitische talen studeert, waarin hij ook promoveert. Hij trouwt met Wilhelmina Henriëtte Leembruggen en krijgt met haar vijf kinderen.

De Goeje is een expert op het gebied van de Arabische filologie en wordt hoogleraar in de Oosterse Letteren. Bijna veertig jaar bekleedt hij dit ambt. Hij publiceert veel met als levenswerk een twintigdelig werk met de titel *Tarikh al-rusul wa'l-muluk*, het grote historische overzicht van Muhammad ibn Jarir (839-923).

De Goeje is ook actief op andere terreinen. Hij is bijna dertig jaar lid van de Leidse gemeenteraad. Daarnaast lid van de Archiefcommissie, voorzitter van de schoolcommissie en bestuurslid van de Kweekschool voor Zeevaart.

Voor al zijn werkzaamheden wordt hij vele malen onderscheiden, o.a. wordt hij geridderd in de Orde van de Nederlandse Leeuw

Portret De Goeje

Als zijn gezondheid achteruitgaat moet hij in 1906 zijn werkzaamheden beëindigen. Bij zijn afscheid krijgt hij van collega's, vrienden en kennissen en flinke som geld, waarmee hij een fonds voor studenten sticht: het *De Goeje Fonds*.

Hij overlijdt op 17 mei 1909. De Goeje was een beminnelijk mens, die iedereen, geleerden of gewone burgers, altijd vriendelijk te woord stond. In Leiden is een straat naar hem vernoemd.

Volledige versie

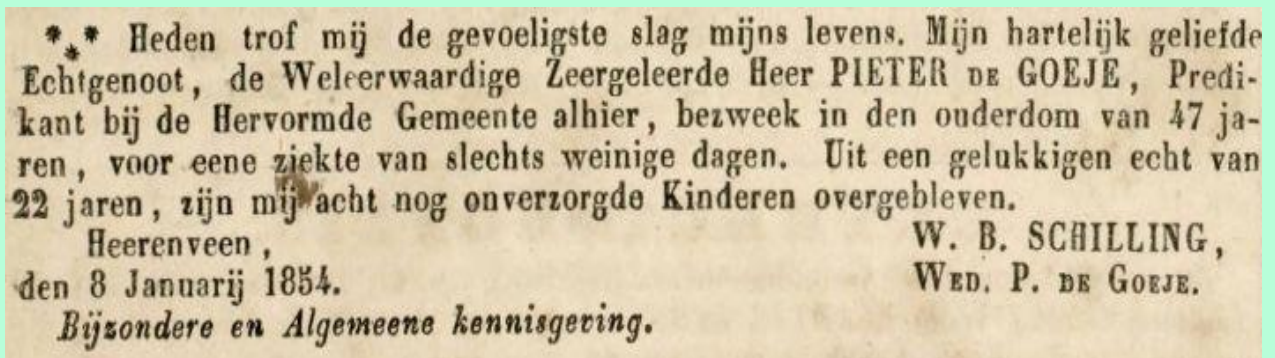
Zijn jeugd

Michael Jan (kortweg Jan genoemd) de Goeje wordt op 13 augustus 1836 in het Friese plaatsje Bronrijp (tegenwoordig gemeente Menaldumadeel) geboren als derde kind van Pieter de Goeje (1806-1854) en Wilhelmina Bernardina von Schilling (1810-1872).

In dit gezin worden 9 kinderen geboren. Naast Michael Jan in 1836 zijn dat: Reinouda (1833), Bernard Elias (1834), Elisabeth Wilhelmina (1838), Anna Catharina Elisabeth (1839), Pieter (1842), Claudius Henricus (1844), Lambertus Johannes (1848) en Maria Anna Suzanna Sara (1850). Pieter jr. overlijdt al op eenjarige leeftijd.

Zoon Jan krijgt al vanaf zijn zesde jaar, in aanvulling op zijn lagere school, van zijn vader les in Frans, Latijn, Grieks, Engels en Duits. Vader houdt de vorderingen in een aantekeningenboekje bij. Op zijn zestiende wordt Jan ondergebracht bij een oom en tante in Enkhuizen, waar hij het gymnasium bezoekt en zijn eerste lessen in het Hebreeuws krijgt.

Vader Pieter is predikant bij de Nederlands Hervormde Gemeente, eerst te Lippenhuizen, daarna te Dronrijp. Hij overlijdt al op 47-jarige leeftijd in 1854. Voor de weduwe en haar kinderen ("*nog acht onverzorgde kinderen*") is het een zware slag, mede omdat de familie De Goeje niet rijk is. Met hulp van de financiële steun van bloedverwanten en vrienden besluit de weduwe naar Leiden te verhuizen omdat de studiemogelijkheden voor haar kinderen daar beter zijn.

* * Heden trof mij de gevoeligste slag mijns levens. Mijn hartelijk geliefde Echtgenoot, de Weleerwaardige Zeergeleerde Heer PIETER DE GOEJE, Predikant bij de Hervormde Gemeente alhier, bezweek in den ouderdom van 47 jaren, voor eene ziekte van slechts weinige dagen. Uit een gelukkig echt van 22 jaren, zijn mij acht nog onverzorgde Kinderen overgebleven.

Heerenveen, den 8 Januarij 1854.

W. B. SCHILLING,
WED. P. DE GOEJE.

Bijzondere en Algemeene kennisgeving.

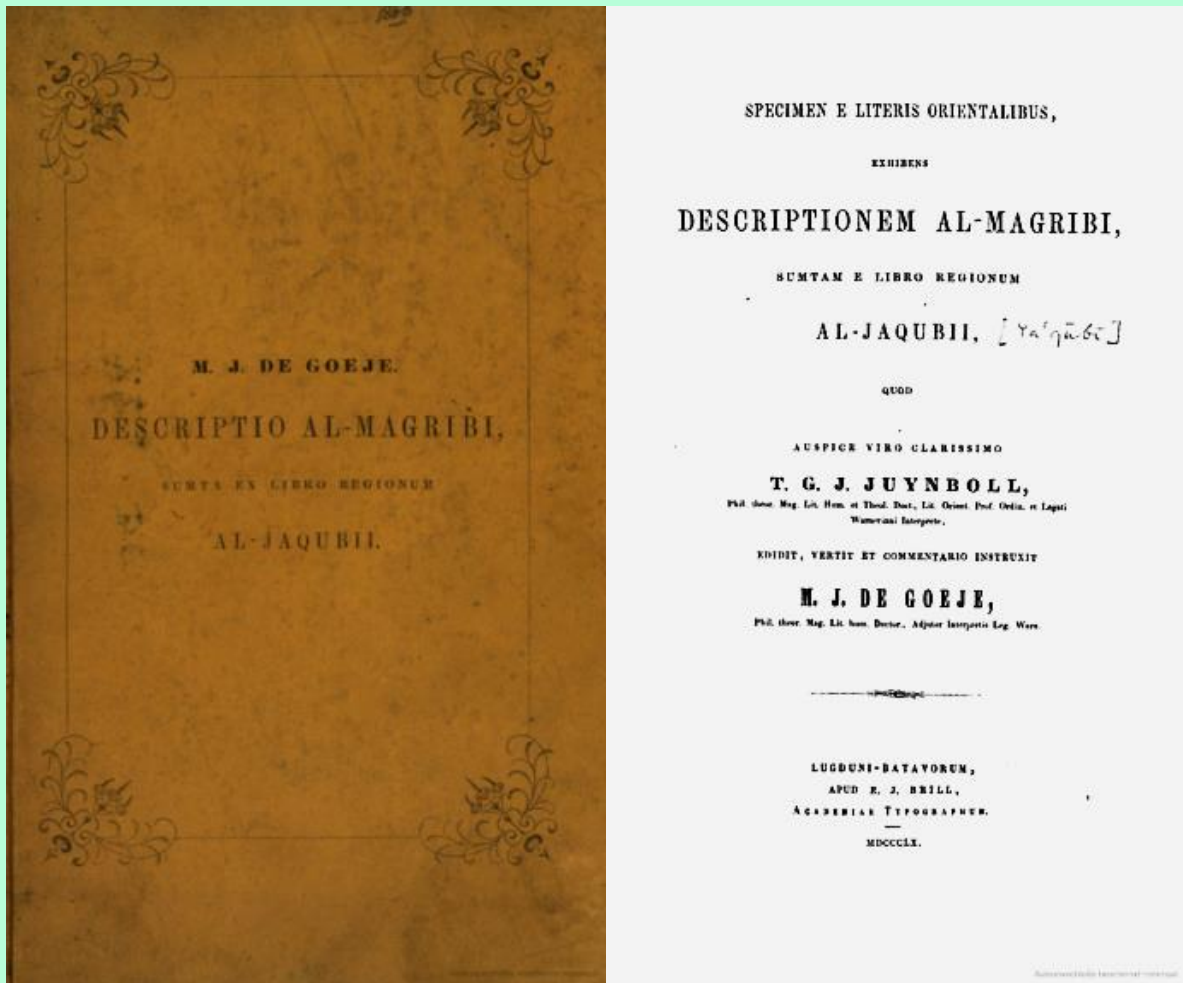
Overlijdensadvertentie van Pieter de Goeje (Leeuwarder Courant 13 januari 1854)

Zijn studietijd

In 1854 schrijft Michael Jan de Goeje zich in aan de universiteit van Leiden om, net als zijn vader, theologie te gaan studeren. Hij neemt les in Hebreeuws, Arabisch, Syrisch en Aramees bij T.W.J. Juynboll (1802-1861). Hij wordt zo gegrepen door het Arabisch dat hij in 1856 overstapt naar de Literatuurwetenschappen om Arabische en Semitische Letteren te gaan studeren bij de R.P.A. Dozy (1820-1883), ook op Groenesteg begraven. Hij krijgt grondig onderricht in de filologie, de tak van de wetenschap die zich bezighoudt met taal en tekst.

Een proefschrift over Noord-Afrika

De Goeje legt al zijn examens met de hoogste graad af en promoveert op 12 oktober 1860 op een Arabische tekstuitgave met Latijnse vertaling, getiteld: *Descriptionem al-Magribi*.

Proefschrift Michael Jan de Goeje (1860)

Deze dissertatie laat zien dat De Goeje een bijzondere geschiktheid en voorliefde bezit voor het bewerken van geografische teksten. Zijn voornaamste interesse ligt in de islamitische geografie en historiografie, met name die in de 'Abbasid'-periode (750 – 1258), die bekend staat als de 'gouden eeuw' van de islam. Een periode die zich kenmerkte doordat de toen islamitische wereld open stond voor uiteenlopende ideeën en invloeden van over de hele wereld.

Er zijn weinig relevante Arabische tekstuele bronnen beschikbaar. Daarom wijdt De Goeje zich van 1860 tot aan zijn dood in 1909, alleen of in samenwerking, aan de uitgave van twintig Arabische teksten, alle met uitgebreide indexen en Arabisch-Latijnse woordenlijsten. Hij groeit uit tot de meest productieve bezorger van Arabische tekst-edities in de Westerse oriëntalistiek.

Huwelijk en gezin

Op 27 juni 1867 trouwt Michael Jan de Goeje in Leiden met Wilhelmina Henriëtte Leembruggen, uit de bekende Leidse fabrikantenfamilie Leembruggen. In 1868 wordt een kindje levenloos geboren; een jaar later krijgen zij een zoon, Willem George, die slechts een maand leeft. Daarna worden nog drie kinderen geboren: Jan Willem (1871), Wilhelmina Margaretha Agatha (1873) en Claudius Henricus (1879), de latere cartograaf en cultureel antropoloog.

Legatum Warnerianum

De studierichting die De Goeje kiest, bepaalt al vroeg zijn toekomstige loopbaan. Het is dus een gelukkige gedachte van de hoogleraar Juynboll, dat hij De Goeje reeds vóór diens promotie als tweede adjutor verbindt aan het *Legatum Warnerianum* (1859) tegen een jaarsalaris van 800 gulden.

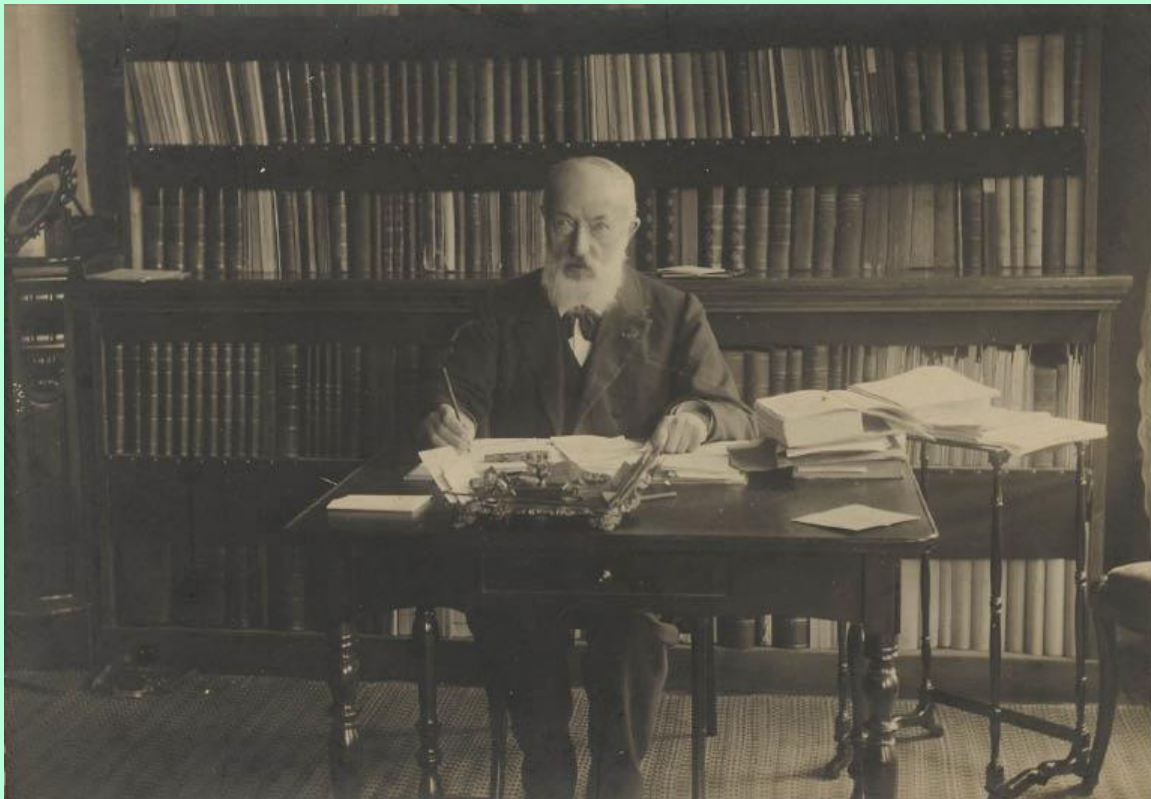
Als adjutor (assistent) bewerkt hij deze wetenschappelijke catalogus van de zeldzaam rijke verzameling Oosterse handschriften die Levinus Warner - een grootheid in de studie van het Oosten - na zijn dood in 1665 aan de Leidse academie had geschonken en waar de Leidse universiteitsbibliotheek terecht trots op is.

Als Juynboll in 1861 overlijdt en de vacature niet door een Arabist wordt opgevuld, kiest De Goeje noodgedwongen in 1862 om controleambtenaar voor het basisonderwijs te worden. Hij wordt schoolopziener in het district Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Zeeland.

Buitengewoon en gewoon hoogleraar

In 1866 keert het tij als De Goeje wordt benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de oosterse talen. Het bijbehorend salaris stelt hem in staat te trouwen. Op 6 oktober van dat jaar aanvaardt hij zijn ambt met een redevoering over het belang van de beoefening van de Arabische taal en letterkunde. Drie jaar na de benoeming volgt in 1869 de benoeming tot gewoon hoogleraar.

Ook in 1869 wordt Michael Jan bevorderd tot *Interpres Legati Warneriani* (beheerder van de legaten), een positie die hij tot zijn dood zal vervullen. De Goeje beschouwt deze (onbezoldigde) functie niet alleen als een eretitel, maar vooral als een verplichting. Zijn ijver is onbegrensd.

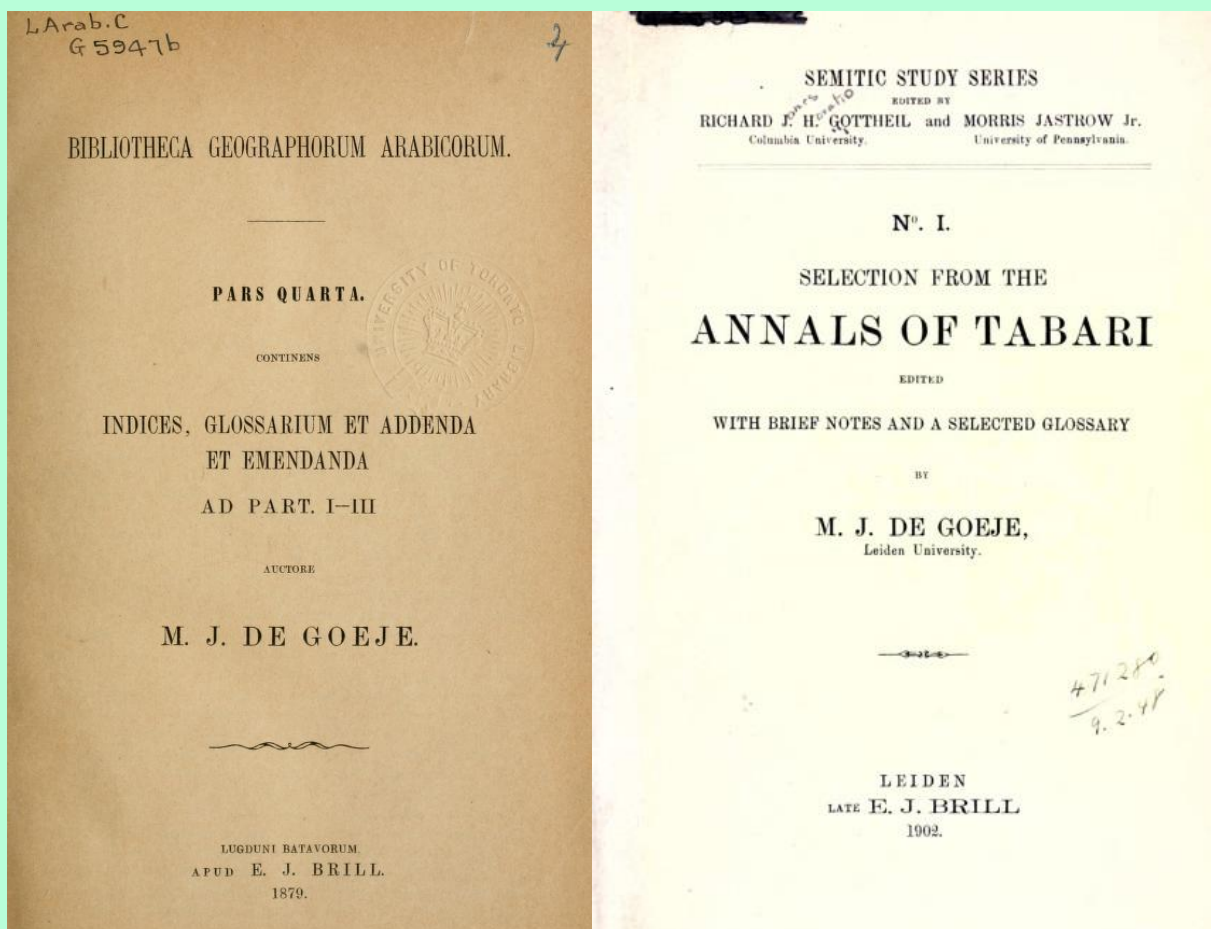
De hoogleraar in zijn studeerkamer

Overtuigd van de waarde van de Arabische cultuur en geschiedenis, is het zijn ambitie om het bronnenmateriaal uit de handschriftencollecties te ontsluiten en in druk uit te geven. Steeds probeert hij de verzamelingen die onder zijn beheer staan door aankoop of op andere wijze te verrijken. Door verbeterde catalogi probeert hij deze verzamelingen meer bekendheid te geven en het gebruik ervan voor binnen- en buitenlandse geleerden te vergemakkelijken.

Het aan De Goeje opgedragen professoraat sluit uitstekend aan bij zijn wensen en talenten, waarbij de nadruk ligt op de wetenschappelijke beoefening van de door hem opgedragen vakken. In die tijd is hij een pionier op het vakgebied van de Arabische filologie. Door zijn uitmuntende kennis op dat gebied trekt hij steeds meer toehoorders, waaronder Christiaan Snouck Hurgronje, een van zijn beste leerlingen (ook op Groenesteeg begraven).

Van 1881-1882 bekleedt hij de functie van Rector Magnificus. Kort voor zijn emeritaat in 1906, na bijna veertig jaar hoogleraar te zijn geweest, is hij als vertegenwoordiger van de Nederlandse regering aanwezig op het 14de Oriëntalistencongres in Algiers. Daar wordt hij gekozen tot president van de Arabische sectie.

Als zijn grootste en omvangrijkste werken worden genoemd de *'Tabari's Annalen'* - waarin meer dan achtduizend bladzijden Arabische teksten zijn bewerkt - en de *'Bibliotheca Geographorum Arabicorum'*, een reeks kritische uitgaven van klassieke geografische teksten.

Tabari's Annalen

Wetenschappelijk werken

Tabari-uitgave

Dit is het grootste en meest omvangrijke werk van De Goeje en bevat twintig delen. Het betreft meer dan achtduizend pagina's door hem bewerkte Arabische teksten.

Bibliotheca Geographorum Arabicorum

Een reeks kritische uitgaven van klassieke geografische teksten die geschreven zijn door een aantal van de beroemdste Arabische geografen. Alle originele uitgaven, inclusief de indexen en woordenlijsten zijn door De Goeje geproduceerd tussen 1870 en 1894.

Lexicologische studiën

Alle niet of onvolledig verklaarde woorden en uitdrukkingen in zijn teksten of in de bestaande woordenboeken zijn door De Goeje opgetekend en zo nodig verhelderd in deze 'Lexicografische studiën'.

Mémoires d'histoire et de géographie orientalis

Verschillende monografieën en afzonderlijke opstellen waarin historische en geografische vraagstukken zo niet opgelost, dan toch nader tot de oplossing worden gebracht.

Overige publicaties

Daarnaast schreef De Goeje meer dan honderd artikelen, veelal voor populaire Nederlandse bladen als De Gids en De Nederlandsche Spectator, en talloze boekbesprekingen.

Onderscheidingen

Professor De Goeje heeft vele onderscheidingen mogen ontvangen, waaronder:

- Lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen
- Erelid van de Deutsche Morgenländische Gesellschaft
- Erelid van de Royal Asiatic Society te Londen;
- Lid van het Institut de France.
- Ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw
- Ridder 3de klasse van de Medjidië orde van Turkije

Maatschappelijke betrokkenheid in Leiden

Schoolopziener in het district Noord en Zuid-Holland, Utrecht en Zeeland. 1862.

Raadslid (liberaal) gemeenteraad Leiden. 1879-1908

Commissielid Raad van Toezicht van de Kweekschool voor de Zeevaart. 1872-1889

Bestuurslid van de Leidsche afdelingen van de Zuid-Afrikaanse Vereniging.

Bestuurslid van het Rode Kruis .

Bestuurslid van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst.

Commissaris bij Uitgeverij van E.J. Brill.

Overige bijzonderheden

Het Leidsch Jaarboekje 1910 over Michael Jan de Goeje

"Een persoonlijkheid die wij gedenken met evenveel dankbaarheid als eerbied die in elke omgeving - van wereldberoemde geleerden of van vlagofficieren zo goed als van de doodgewone burgers van Leiden - op zijn plaats was, omdat hij overal zijn eenvoud meebracht, zijn doorzicht en zijn naastenliefde."

December 1909. C. VAN VOLLENHOVEN.

In Leiden is in de professorenwijk een straat naar De Goeje vernoemd.

De Goejestraat

Bronnen tekst en afbeeldingen

Lodewijk Kallenberg: *Leidse Glorie - Rondleiding over de historische begraafplaats Groenesteeg*, Leiden, 2013.

C. Snouck Hurgronje: *Levensbericht van M.J. de Goeje*, in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde*, 1910.

C. van Vollenhoven: *Professor De Goeje*, Leidsch Jaarboekje 1910.

A. Vrolijk en R. van Leeuwen: *Michaël Jan de Goeje (1836-1909) - De beminnelijke filoloog*, in: *400 jaar Arabische studies in Nederland*, Rijksmuseum van Oudheden Leiden, 2013.

Websites:

www.profburgwijk.nl/c/wijkachtergrond#lb48539/de-goejestraat

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Michael Jan de Goeje](https://nl.wikipedia.org/wiki/Michael_Jan_de_Goeje)

www.iranicaonline.org/articles/de-goeje

<http://stichtingdegoeje.nl/>

Bronnen overige afbeeldingen

Cover van proefschrift *Descriptionem al-Magribi* met binnenpagina - internet

Cover van *Tabari's Annalen en Bibliotheca Geographorum Arabicorum* –internet

Overlijdens- en dankadvertentie: *Historische Kranten Leids Dagblad*- internet

M.J. de Goeje achter bureau: www.bmqn-lchr.nl/articles/10266/print/

De Goejestraat: Annemiek Versluys

Straatnaambordje: Lodewijk Kallenberg

Auteur

Annemiek Versluys (december 2017)